

Únor 2024

O VŘELOSTI ČESKO-IZRAELSKÝCH VZTAHŮ

Karel Sál

Shrnutí

V české zahraniční politice je jen málo oblastí, na kterých se shodne drtivá většina populace i politická reprezentace. Výjimku tvoří právě vztah k Izraeli. Česká republika od roku 1989 pevně stojí za svým spojencem a v současnosti je tuzemská diplomacie jedním z mála členských států EU, který důsledně podporuje Izrael na mezinárodním poli. Dnešní analýza přináší přehled vývoje česko-izraelských vztahů, jejich zásadní historické mezníky a přibližuje tak okolnosti současného postavení k válce na Blízkém východě.

Hlavní body

- Vzhledem k událostem v Evropě v první polovině 20. století je vztah Čechů k Izraelcům velmi specifický. Dobré vztahy mají svůj základ v raném středověku.
- Již období první republiky bylo pro židovskou populaci příležitostí k sebeurčení. Československo bylo první demokratickou zemí na světě, která Židům přiznala osobní i kolektivní práva.
- Česká veřejnost přijala zprávy o největším koordinovaném útoku na židovskou komunitu od druhé světové války se zděšením a potvrdila dosavadní přesvědčení značné části české společnosti, že Izrael dlouhodobě čelí snahám o kompletní zničení.

Úvod

Současnou bezpečnostní situaci v Izraeli a protiteroristickou operaci v Gaze chápeme jako součást širšího konfliktu mezi demokratiemi a svobodnými společnostmi na straně jedné a autoritářstvím, náboženským extremismem a vládou tvrdé ruky na straně druhé. Pogrom z 7. října 2023, který spáchali teroristé z vládnoucího hnutí Hamás, měl jeden hlavní cíl: zamezit mírovému procesu mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy (hl. Saudskou Arábií) a také odvést pozornost světové veřejnosti od jiných konfliktů, zejména toho na východní Ukrajině. Kdo by z takového výsledku těžil, není těžké domyslet.

Zda teroristé dosáhnou úspěchu a podaří se jejich barbarské vraždění zarátovat jako národně-osvobozenecký odboj proti izraelskému útlaku, není výzvou pouze pro izraelskou vládu či armádu (ve smyslu protiteroristické operace a zničení Hamásu jako takového), ale také výzva pro mezinárodní komunitu včetně české veřejnosti. V české zahraniční politice je jen málo oblastí, na kterých se shodne drtivá většina populace i politická reprezentace. Výjimku tvoří právě vztah k Izraeli. Česká republika od roku 1989 pevně stojí za svým spojencem a v současnosti je tuzemská diplomacie jedním z mála členských států EU¹, který důsledně podporuje Izrael na mezinárodním poli.

Avšak tento postoj nemůžeme chápat jako bianko šek, který česká veřejnost dává izraelské vládě, aby mohla dělat, co uzná za vhodné. Je to upřímná starost dobrého přítele o osud občanů nepříteli vzdáleného státu, který je obklopen nepřátelsky naladěnými sousedy a kterému jsme v minulosti v kritické chvíli pomohli. A to stejné děláme znovu. Navíc vzhledem k událostem v Evropě v první polovině 20. století je vztah Čechů a Izraelců velmi specifický. Právě ona společná historie nám může odpovědět na otázku, proč jsou Češi vůči Izraeli natolik přátelští a proč stát za Izraelem je známkou dobrého vkusu, humanismu a starosti o demokracii.

Češi a Židé

Vztahy mezi Českou republikou a státem Izrael můžeme popsat jako vřelé, zejména v obdobích, kdy v ČR vládne svobodný a demokratický režim (tj. zejm. po roce 1989). Dobré vztahy mají svůj základ v dlouhé přítomnosti židovského elementu, který byl součástí populace českých zemí již od raného středověku. Přes specifická omezení židovské populace (zákaz vlastnictví půdy, speciální označování osob židovského původu či omezení vykonávání řemesel) se během vrcholného středověku a začátkem novověku formovaly židovské komunity ve větších městech v Čechách a na Moravě (krom Prahy také v Brně, Olomouci, Jihlavě, Znojmě, Litoměřicích a Příbrami).

Po josefínských reformách a hlavně během první poloviny 19. století docházelo k postupné asimilaci židovského obyvatelstva do české (ale také německé) společnosti a zániku ghett. V roce 1848 došlo k liberalizaci občanských práv a narovnání postavení židovského obyvatelstva (zrušení toleranční daně z hlavy), které bylo nakonec potvrzeno novou rakouskou ústavou v roce 1867.

Emancipace židovského obyvatelstva v českých zemích probíhala ve stejné době jako české národní obrození, které krom nacionalistických a panslavistických narativů obsahovalo také antisemitské prvky, které vrcholily tzv. hilsneriádou na konci 19. století. Role Tomáše Garrigue Masaryka, jakožto odpůrce viny Leopolda Hilsnera, do jisté míry umožnila oddělení tradičního lidového antisemitismu od progresivních politických proudů, které měly za cíl osamostatnění českých zemí od Rakouska-Uherska. Jen pro připomenutí, poslední pogrom na území dnešní České republiky proběhl

¹ Vzpomeňme čestnou výjimku v případě Rakouska, které stejně jako ČR, Izrael a USA hlasovalo proti rezoluci OSN, která záměrně nezmiňovala zajatá izraelská rukojmí. Další státy jako Německo, Slovensko či Maďarsko se hlasování zdržely (ČTK 2023).

3. a 4. prosince 1918 v Holešově, při kterém přišly o život 2 osoby, množství žen bylo znásilněno a vydrancováno 51 domácností a 26 obchodů (Omelka 2018).

Zejména období první republiky (1918–1938) bylo pro židovskou populaci příležitostí k sebeurčení. Československo bylo první demokratická země na světě, která Židům přiznala nejen osobní, ale také kolektivní práva. Vzhledem k národnostnímu složení nového státu je umožněno přihlásit se k židovské národnosti, a dokonce vzniká židovská strana, která v letech 1929–1935 držela v parlamentu několik křesel (Crhová, 2005: 965–985). Spolu s tím docházelo k expanzi podniků v rukou majitelů židovského původu (ČKD, OKD, Kooh-i-noor, Solo Sušice, Porcelánka Dubí a další). Krom sionistických kruhů byla aktivní skupina asimilantů (okolo Svazu Čechů-židů), která zahrnovala mnohé literární autory (Ota Pavel, Franz Kafka či Max Brod) a aktivně se hlásila k myšlence čechoslovakismu.

S okupací českých zemí německou armádou a po zahájení druhé světové války nacistickým Německem následovala perzekuce židovského obyvatelstva, koncentrace v ghettech (např. Terezín) a nakonec jejich zavraždění ve vyhlazovacích táborech lokalizovaných na území Generálního gouvěnementu. Z předválečných 120 000 československých občanů židovského původu v roce 1943 zbývá pouze 3000 osob (Krejčová 1997: 7–28). Celkový počet československých židovských obětí holocaustu není přesně znám, zavražděno však bylo minimálně 80 tisíc spoluobčanů (Kárný 1991: 110–115).

Pro izraelsko-české vztahy nastalo nejdůležitější období v roce 1947, kdy česká strana jako jediná evropská země dodala Židovské agentuře (později transformovaná na vládu státu Izrael) stovky kulometů, tisíce pušek a více než 50 milionů nábojů. Dodávky také zahrnovaly téměř 100 kusů stíhaček Avia a Supermarine Spitfire a rovněž výcvik izraelských pilotů na území Československa (Burian 2013). Dodávky zbraní umožnily Izraeli odrazit koordinovaný útok arabských sousedů v první arabsko-izraelské válce. Komunistický režim v Československu tuto podporu na příkaz Moskvy nakonec ukončil.

Po sametové revoluci začala nová etapa česko-izraelských vztahů, jejíž symbolem byla návštěva Václava Havla v Izraeli – jakožto první hlavy postkomunistického státu – v dubnu roku 1990. Celkově je politická reprezentace českého státu vůči Izraeli přátelská. Pokud se podíváme do programových prohlášení posledních 3 vlád, v každém najdeme odkaz na rozvíjení „tradičního strategického partnerství“.² Rovněž ČR spolu s Izraelem uskutečňuje společná zasedání kabinetů, tedy výjimečnou formu koordinace vládních politik, která je jinak vyhrazena pouze nejbližším sousedům. V podobném duchu jedná Poslanecká sněmovna i Senát. Například když v roce 2016 UNESCO přijalo rezoluci o Palestině, která vynechala odkaz na židovské dědictví Zdi nářků a dalších historických památek v Jeruzalémě, český parlament odmítl kvůli „antisemitským tendencím“ (PS PČR 2016). Podobně tehdejší prezident Miloš Zeman, který se svojí nákloností k Izraeli rozhodně netajil, v roce 2020 navrhoval odvolání ministra zahraničí Tomáše Petříčka poté, co Petříček spolu s bývalými šéfy diplomacie Lubomírem Zaorálkem (ČSSD) a Karlem Schwarzenbergem (TOP 09) kritizoval Izrael a USA za politiku vůči Palestincům (Bartoníček 2020).

7. října 2023

Česká veřejnost přijala zprávy o největším koordinovaném útoku na židovskou komunitu od druhé světové války se zděšením a potvrdila dosavadní přesvědčení značné části české společnosti, že Izrael dlouhodobě čelí snahám o kompletní zničení. Zbabělý útok na civilní cíle, vraždy a upalování dětí, znásilnění desítek žen, braní civilních rukojmích a další zvěrstva ukazují, před jakým typem nepřítele

² „Budeme rozvíjet tradiční strategické partnerství s Izraelem, zejména v oblasti bezpečnosti, vědy, výzkumu a inovací.“ (PPV 2023: 25). „Navážeme rovněž na naše tradiční přátelství a strategické partnerství s Izraelem, nicméně i nadále budeme prosazovat mírové řešení palestinské otázky v souladu s rezolucemi RB OSN a mezinárodním právem.“ (PPV 2017; PPV 2018: 26)

Izrael stojí. Chtělo by se mi věřit, že Palestinu a Palestince v České republice podporují pouze zavilí antisemité, lidé zmatení propagandou Hamásu či osoby mdlého rozumu, jenže problém je mnohem hlubší.

Viník současného násilí v Gaze je jasný: radikální islamismus a fanatický antisemitismus části palestinské společnosti, která dlouhodobě podporovala teroristy z Hamásu a jejich pochybné cíle. Situace, kdy část území přímo u hranice ovládá teroristická organizace, která si zde vychovává fanatické bojovníky, je naprosto nepřijatelná a Izrael musí situaci řešit silou, jelikož všechna jiná řešení již byla vyčerpána (pasivní obrana před raketovými útoky, obrovské investice do zabezpečení hranice, udržování armády a obranných složek kvůli možnému útoku radikálů apod.). Vzniká tak typický asymetrický konflikt. Tento typ boje za svobodu nemůže přinést palestinskému lidu kýžený mír. Ve skutečnosti má jen rozšířit působnost teroristické organizace Hamás, aby měla pro své antisemitské aktivity více prostoru. Tomu je potřeba zabránit všemi prostředky a mezinárodní komunita, pokud podporuje právo Židů na vlastní stát, musí kroky Izraele podporovat.

Západní svět příliš dlouho přehlížel aktivity Hamásu, příliš dlouho omlouval fanatický islamismus v pásmu Gazy na to, aby mohl po pogromu ze 7. října moralizovat, zda Izrael není vůči teroristům a jejich podporovatelům příliš tvrdý. To, co provedl Hamás v Izraeli, není žádná svatá válka, žádný boj za nezávislost, je to kultura smrti v té nejnechutnější podobě. Konstantní obviňování Izraele z genocidy Palestinců je už jen pověstnou třešničkou na dortu špatně skrývaného antisemitismu a antisionismu. Rovněž čísla mrtvých a zraněných v pásmu Gazy, také z dílny teroristické organizace, jsou využívána k podpoře Hamásu a často nekriticky přejímána médii po celém světě.

Závěr

Podpora našeho spojence ale není zadarmo. Je jasné, že vojenská operace v Gaze má a bude mít za následek mrtvé civilisty a rozsáhlé materiální škody. Je jasné, že dojde k omylům, k vyřizování účtů s Palestinci v Izraeli, k vzestupu izraelských ultrapravicových kruhů, které budou chtít pohromu využít k dalšímu rozšiřování izraelských osad. Ano, to vše se může stát a patrně se tak stane. Jenže Češi stojí za Izraelem právě proto, že je jedinou fungující demokracií na Blízkém východě. Protože jen u Izraele, přes všechny nedostatky standardní demokracie, máme naději, že každý přešlap bude potrestán a spravedlnost nakonec zvítězí. Tu však u teroristů z Hamásu, náboženských fanatiků a příznivců tvrdé ruky nikdy nenajdeme.

Podpora Izraele také musí být komplexní. Podpůrná návštěva českého ministra zahraničí v Izraeli je symbolickým gestem, které nestálo příliš úsilí. Zastavení všech plateb palestinské autonomní správě, či kritika UNRWA za podíl jejich pracovníků na útoku ze 7. října, je jednoduchý a snadno proveditelný krok. Stejně tak usnesení poslanecké sněmovny, které „*podporuje právo Izraelců bránit se*“ (Usnesení PS PČR 2023), uděláte raz dva.

Pak existují mnohem nepříjemnější důsledky naší podpory. Nad tím, že nigerijská strana se kvůli české blízkovýchodní politice odmítla setkat s premiérem Fialou, lze mávnout rukou. Jsou zde samozřejmě také otázky ekonomického a energeticko-bezpečnostního rázu. Je trochu paradoxní, že Česká republika namísto agresivního Putina Ruska plyn odebírá od Kataru, který patří mezi největší sponzory Hamásu a hostí jeho špičky za situace, kdy průměrný Palestinec je v Gaze využíván jako lidský štít. To, že se v Dauhá představitelé české vlády střídají jak na běžícím pásu, je přinejmenším rozporuplné a ukážeme tak, že Česká republika je sice aktivním, ale nepříliš důsledným spojencem.

Morální integrita české zahraniční politiky není zadarmo. V rámci křesťansko-židovských a demokratických kořenů našeho přátelství je naší povinností poskytnout Izraeli takovou podporu, která zabezpečí existenci židovského státu navzdory všem nepřítelům.

Zdroje

- Bartoníček, R. (2020). Tři čeští ministři zahraničí se zastali Palestiny. Prezident Zeman ostře nesouhlasí. Aktuálně.cz.
<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/narusujete-vztahy-s-izraelem-zlobi-se-zeman-na-petricka-schw/r~875abdd09d0b11eaaabd0cc47ab5f122/>
- Burian, M. (2013). Průběh a podrobnosti čs. vojenské pomoci Izraeli na konci 40. let. Vhu.cz.
<https://www.vhu.cz/prubeh-a-podrobnosti-cs-vojenske-pomoci-izraeli-na-konci-40-let/>
- Crhová, M. (2005). Politické strany a politika židovské menšiny, Politické strany, 1861-1938. Brno: Doplněk
- Krejčová, H., & kol. (1997). Židé v protektorátu: Hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 (1. vyd.). Praha: Maxdorf & Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.
- Kárný, M. (1991). „Konečné řešení“: Genocida českých židů v německé protektorátní politice (1. vyd.). Praha: Academia.
- Omelka, J. (2018). Pogrom v Holešově: Drancování, požáry, vraždy. Deník.
https://kromerizsky.denik.cz/zpravy_region/pogrom-v-holesove-drancovani-pozary-vrazdy-20181206.html
- Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. (2023). Sněmovna přijala usnesení na podporu Izraele.
<https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=17830>
- Programové prohlášení vlády České republiky. (2017). Leden 2018, ve znění revize 03/2023.
<https://vlada.gov.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni-vlady-162319/>
- Programové prohlášení vlády České republiky. (2018). Červen 2018.
<https://vlada.gov.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf>
- Programové prohlášení vlády České republiky. (2023). Leden 2022, ve znění revize 03/2023.
<https://vlada.gov.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Aktualizovane-Programove-prohlaseni-vlady-.pdf>
- PS PČR. (2016). Stenoprotokol 50. schůze ze středy 19. října 2016, 16:00.
<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/050schuz/s050060.htm#h87>

Autor

KAREL SÁL

Analytik

Karel Sál vystudoval politologii na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v roce 2016 obhájil disertační práci s názvem Demokracie v krizi nezájmu: účinky využití internetových voleb ve volebním procesu vybraných zemí. Odborně se zabývá problematikou e-Governmentu, internetovými volbami a informační svobodou. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a je zakladatelem a editorem think-tanku e-politics.cz.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

www.politikaspolecnost.cz

+420 602 502 674

office@politikaspolecnost.cz